

Penglibatan British dalam Penanaman Koko di Pahang Barat Sebelum Merdeka dan Kesannya kepada Perkembangan Tanaman Koko di Pahang Barat

British Involvement in Cocoa Cultivation at West Pahang before Independent and Its Impact on the Development of Cocoa Crops in West Pahang

Norsuziela Alias & Khairi Ariffin

Jabatan Sejarah, Fakulti Sains Kemanusiaan, Universiti Pendidikan Sultan Idris

Email: ziella_comey@yahoo.com

Received: 14 February 2020; Accepted: 16 June 2020; Published: 14 December 2020

To cite this article (APA): Alias, N., & Ariffin, K. (2020). Penglibatan British dalam penanaman koko di Pahang Barat sebelum merdeka dan kesannya kepada perkembangan tanaman koko di Pahang Barat. *Perspektif: Jurnal Sains Sosial Dan Kemanusiaan*, 12(2), 42-52. <https://doi.org/10.37134/perspektif.vol12.2.5.2020>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/perspektif.vol12.2.5.2020>

Abstrak

Tanaman koko merupakan tanaman yang terpenting ketika zaman kolonial British selain daripada tanaman getah dan kelapa sawit. Tanaman koko telah diperkenalkan oleh pihak British kesan daripada kejatuhan harga getah dunia sehingga dijadikan komersil. Sehubungan itu, artikel ini membincangkan penglibatan kolonial British dalam mempergiatkan tanaman koko di Pahang Barat sebelum merdeka. Kaedah yang digunakan dalam kajian ini ialah kaedah kualitatif dengan menekankan analisis data atas dokumen yang diperoleh dari Arkib Negara Malaysia seperti rekod-rekod kolonial (*colonial office record*) dan laporan tahunan seperti Pahang Annual Report. Hasil kajian menunjukkan bahawa penglibatan British dalam tanaman koko di Pahang Barat memberi kesan yang positif kepada perkembangan tanaman koko di Pahang Barat dan sosioekonomi masyarakat setempat. Hal ini disebabkan oleh pelbagai insentif dan bantuan yang diberikan kepada masyarakat tempatan seperti pekebun kecil dan peladang bagi menarik minat mereka terlibat dalam penanaman koko di Pahang Barat.

Kata kunci: koko, Pahang Barat, kolonial British, pekebun Kecil

Abstract

Cocoa plant was the most important crop during the British colonial period besides rubber and oil palm. Cocoa plants were introduced by the British as a result of the declined in world rubber prices until they became commercial. Therefore, this article discusses the British colonial involvement in growing cocoa in West Pahang before independence. The methodology used in this study is qualitative method by emphasizing data analysis on documents obtained from the National Archives of Malaysia such as colonial records (colonial office records) and annual reports such as the Pahang Annual Report. The results show that the British involvement in cocoa cultivation in West Pahang had a positive impact on the growth of cocoa cultivation in West Pahang and the local socioeconomic environment. This was due to the various incentives and assistance given to local community, such as farmers and smallholders, in order to attract their interests in cocoa cultivation at West Pahang.

Keywords: cocoa, Western Pahang, British colonial, smallholder

Pengenalan

Koko telah diperkenalkan di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat kerana harga getah dan bijih timah yang tidak menentu menyebabkan masalah pengangguran. Ini kerana getah dan biji timah merupakan salah satu komoditi utama ekonomi masyarakat di Tanah Melayu semasa era penjajahan British. Hal ini menyebabkan beberapa syarikat getah mula berminat untuk membuat eksperimen terhadap benih koko yang baharu dan cuba ditanam di kawasan getah tua yang dikenal pasti untuk penanaman semula. Contohnya, syarikat Harrison and Crosfield. Selain itu, harga koko yang tinggi di pasaran selepas Perang Dunia Kedua telah menyebabkan British tertarik untuk melibatkan diri dalam penanaman koko di Tanah Melayu. Contohnya, harga koko didapati telah meningkat pada tahun 1946, iaitu sebanyak £60 setong berbanding £25 setong sebelum perang (Jabatan Pertanian Malaysia, 1954). Industri koko dibangunkan seterusnya di kawasan Pantai Timur termasuk Pahang Barat walaupun negeri-negeri ini telah diabaikan sebelum ini oleh pihak British (Kementerian Pertanian Malaysia, 1954b).

Pihak British juga ingin memperkenalkan tanaman koko bagi mempelbagaikan jenis ekonomi pertanian, terutamanya di kawasan tanah yang sesuai dengan jenis tanaman koko di Tanah Melayu. Ini kerana koko tidak mudah hidup di semua kawasan, tetapi hidup di kawasan jenis tanah tertentu sahaja. Pihak British bercadang untuk menubuhkan industri koko di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat sekiranya hasil siasatan terhadap kajian kesesuaian tanah di Tanah Melayu bagi tanaman koko mendapat keputusan yang positif (Jabatan Pertanian Malaysia, 1954). Sebelum itu pihak British juga telah menyelidik maklumat mengenai cara penanaman koko daripada kawasan pengeluaran koko di Afrika Barat dan India Barat sebelum kempen penanaman koko dilancarkan secara besar-besaran. Unit pengeluaran Ekonomi wilayah kolonial British telah diberi tanggungjawab menyelidik prospek tanaman koko di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat dan mendapati bahawa koko sangat sesuai ditanam sebagai tanaman pertanian bagi para petani. Dana penyelidikan bagi membuat kajian kesesuaian penanaman koko sebagai tanaman komersil di Tanah Melayu telah dibiayai oleh pihak British di bawah Jabatan Kebajikan dan Pembangunan Kolonial. Kajian dan pemantauan awal telah dibuat oleh pihak British terutama dalam mengkaji iklim dan jenis tanah yang sesuai dengan penanaman koko. British telah melantik wakilnya, iaitu *Cheeseman* untuk mengkaji tentang kesesuaian tanah bagi tanaman koko di Tanah Melayu, Borneo dan Sarawak. Hasil tinjauan dan laporan *Cheeseman* menunjukkan bahawa negeri Pahang, terutama Pahang Barat juga sesuai untuk tanaman koko (Malayan Union Secretariat, 1946).

Jabatan Pertanian telah diarah oleh pihak British supaya memulakan penanaman percubaan di Temerloh dan Kuala Lipis, Pahang dan Serdang, Selangor dengan mendapatkan benih dari Sri Lanka untuk dijadikan tanaman eksperimen. Selepas itu, ujian plot kecil (0.2 hektar) trinitario koko telah dibuat di plot eksperimen baru di Cheras, Selangor dan Kuala Lipis serta Temerloh di Pahang dengan benih dari Jawa, Borneo Utara dan Medan di Sumatra. Koko Trinitario ialah koko yang terbaik di pasaran dunia dan terdiri daripada jenis *Theobroma Cocoa*. Selain pemilihan biji benih, persoalan naungan yang mencukupi juga telah diambil kira oleh pihak British selain memastikan mereka berpengetahuan tentang cara penghapusan makhluk perosak dan penyakit supaya tanaman koko dapat dijayakan dan dipergiatkan di Pahang Barat. Pada tahun 1934, Jabatan Pertanian tetap meneruskan percubaan menanam koko walaupun pada awalnya tidak berjaya. Ini kerana percubaan tanaman sebelum ini kurang memuaskan disebabkan banyak pokok diserang penyakit *vascular streak dieback* (VSD,) iaitu sejenis penyakit yang menyerang pokok koko dan menyebabkan dahan-dahan pokok koko layu dan mati (Selvadurai, 1978). Hasil percubaan tanaman koko seterusnya pada tahun 1934 telah membuah hasil pada tahun 1938. Pokok koko telah membesar dengan baik kerana tanaman yang ditanam dengan koko jenis Trinitario sesuai dengan tanah dan cara penjagaan yang lebih baik berbanding sebelum ini. Plot kecil yang telah ditanam dengan anak benih di Stesen Pertanian Kuala Lipis, Temerloh dan Cheras di Selangor juga telah membesar dengan baik dan berbuah. Percubaan penanaman koko yang seterusnya memberikan hasil yang agak memuaskan. Banyak kali percubaan penanaman koko telah dilakukan selepas itu, iaitu di Serdang, Cheras, Kuala Lipis dan Temerloh di antara tahun 1936 dan 1940. Sebelum Perang Dunia Kedua juga, Jabatan Pertanian telah mengimport pelbagai jenis tanaman koko untuk ditanam di Serdang dan di beberapa kawasan pertanian untuk

tujuan pemerhatian. Namun, ianya terbantut kerana berlaku peperangan di Tanah Melayu (Othman, 1993).

Semasa fasa kedua (1948 sehingga awal tahun 1960), dasar ekonomi British terhadap tanaman koko di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat juga dipengaruhi oleh permintaan dunia yang tinggi terhadap pengeluaran koko dan kebimbangan tentang masa depan koko di barat Afrika dan Hindia Barat kerana wabak penyakit koko (Kaur, 1995). Pada peringkat awal tanaman koko diperkenalkan kepada masyarakat tempatan, koko tidak dicadangkan kepada pekebun kecil untuk diusahakan kerana masih di peringkat kajian. British pada ketika itu menguatkuasakan undang-undang untuk tidak memberikan tanah untuk tanaman baru yang lain tetapi tanah itu disimpan bagi mengusahakan tanaman koko pada masa akan datang (Malayan Union Secretariat, 1946). Hal ini kerana berdasarkan hasil eksperimen yang dijalankan di tapak percubaan menunjukkan bahawa tanaman koko berpotensi besar untuk dimajukan. Koko hanya mula ditanam secara komersil bermula pada tahun 1949 dan 1950 (Kementerian Pertanian Malaysia, 1955). Koko kurang menjadi sebelum ini kerana kurang pengetahuan tentang teknik membesarkan koko dalam iklim Tanah Melayu kerana ia cuba ditanam berdasarkan pengalaman yang diperoleh daripada negara lain ("The prospects for cocoa growing in Malaya", 1955). Percubaan tanaman anak benih koko yang dibawa masuk dari Sri Lanka dan Ghana telah dibuat dalam tahun 1949, dan uji kaji-uji kaji juga dijalankan (Jin-Bee, 1979). Anak benih ini dibawa masuk dari luar negara bagi mendapatkan anak benih yang benar-benar berkualiti dan dapat hidup subur di Pahang Barat.

Industri koko pada peringkat awal kurang mendapat sambutan masyarakat tempatan kerana masyarakat tempatan kurang mempunyai pengetahuan tentang teknik-teknik dalam membesarkan pokok koko di Tanah Melayu (Kementerian Pertanian Malaysia, 1955). Pokok koko sukar hidup dan sukar dibiakkan dengan mudah berbanding dengan tanaman getah. Namun koko adalah suatu tanaman yang sangat menguntungkan sekiranya tanaman ini diusahakan dengan baik. Pengusaha ladang koko pada ketika itu membiayai projek menanam tanaman ini dengan menggunakan perbelanjaan mereka sendiri (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955). Namun, British menyediakan pelbagai insentif atau bantuan lain kepada pengusaha ladang koko seperti khidmat nasihat supaya tanaman ini berjaya diusahakan.

Metodologi Kajian

Pengumpulan data telah dilakukan dengan menggunakan kaedah kualitatif melalui instrumen analisis dokumen. Kajian ini berfokus kepada penggunaan sumber primer iaitu melibatkan rekod-rekod kolonial (colonial office record) dan laporan tahunan negeri seperti *Pahang Annual Report*. Kajian ini dilakukan di Arkib Negara Malaysia dan Arkib Negeri Pahang bagi mendapatkan sumber-sumber mengenai penglibatan British dalam tanaman koko di Pahang Barat. Bagi mendapatkan sumber sekunder, kajian juga telah dijalankan di perpustakaan universiti-universiti awam di Malaysia seperti Universiti Malaya dan Universiti Kebangsaan Malaysia serta perpustakaan Negara. Kajian ini juga dibuat berdasarkan hasil kajian dan penelitian terhadap kajian-kajian terdahulu sebagai sumber penjarahan sama ada yang telah diterbitkan dan belum diterbitkan sebagai sumber sokongan kajian dan analisis oleh pengkaji untuk melihat koheren kajian ini seperti daripada buku, jurnal dan tesis. Hasilnya, penyelidik akan dapat menilai setiap data sebelum membuat kesimpulan.

Isu dan Permasalahan

Koko merupakan salah satu tanaman komersil yang sangat penting pada zaman kolonial British dan banyak ditanam di negeri-negeri Melayu terutamanya di sebelah pantai Barat. Walau bagaimanapun, negeri Pahang juga merupakan negeri pengeluaran tanaman koko yang penting terutamanya di wilayah Pahang Barat kerana pengeluaran hasil yang tinggi berbanding wilayah lain. Wilayah Pahang Barat digambarkan sebagai kawasan yang terpencil dan tertinggal daripada arus pembangunan kolonial

berbanding kawasan lain di negeri-negeri Melayu. Namun, tanaman koko sangat penting pada era kolonial di wilayah Pahang Barat, setara dengan kegiatan ekonomi lain seperti getah dan kelapa sawit. Terdapat juga penglibatan syarikat-syarikat besar kolonial dalam perkembangan tanaman koko di wilayah Pahang Barat seperti syarikat Nestle, Sime Darby, dan Harisson & Crossfield, manakala masyarakat tempatan seperti orang Melayu hanya terlibat secara kecil-kecilan kerana orang Melayu lebih banyak tertumpu kepada sektor ekonomi pertanian seperti penanaman padi pada peringkat awal sebelum penanaman koko diperkenalkan oleh pihak British. Pihak British telah menyediakan pelbagai insentif untuk menggalakkan ramai petani tempatan melibatkan diri dalam menjayakan penanaman koko sehingga tanaman koko berjaya dimajukan di Pahang Barat. Ini menyebabkan lebih ramai petani tempatan yang terlibat dalam menjayakan tanaman koko di Pahang Barat sama ada dengan membuka kebun sendiri untuk penanaman koko atau terdapat juga petani yang bekerja di ladang-ladang koko milik pelabur asing. Kesan pengenalan tanaman koko oleh kolonial British juga telah membawa kepada penerokaan dan pembukaan tanah-tanah baharu untuk tujuan perusahaan tanaman koko. Ini kerana koko dianggap sebagai penyumbang kepada sektor komoditi perdagangan negeri Pahang dan merupakan tanaman yang boleh memberi keuntungan kepada pihak kolonial British. Selain itu, penduduk tempatan juga ditawarkan bekerja di ladang-ladang milik kerajaan British.

Dapatan Kajian

Penglibatan British dalam Penanaman Koko di Pahang Barat

Pihak British telah melaksanakan pelbagai inisiatif untuk menggalakkan penanaman koko secara besar-besaran di Tanah Melayu terutamanya di Pahang Barat. Tujuannya adalah untuk mendapatkan keuntungan, dan dalam masa yang sama, British juga mahu meningkatkan penglibatan petani tempatan dalam penanaman koko ini menerusi pembukaan tanah-tanah baharu. Selain mengusahakan tanaman koko ini secara persendirian, petani tempatan juga ditawarkan untuk bekerja di ladang-ladang koko milik syarikat asing bagi mendapatkan pengalaman dan kemahiran menanam koko. Antara usaha-usaha yang dilakukan oleh pihak British dalam membangunkan tanaman koko di Tanah Melayu adalah seperti berikut:

Mewujudkan Pusat Penyelidikan Koko

Penyelidikan koko telah dijalankan oleh pihak British di beberapa daerah di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat ketika itu bagi memastikan tanaman koko dapat dijadikan tanaman komersil yang boleh menguntungkan pihak British. Pusat penyelidikan terbesar juga dibina di Bukit Goh, Pahang. Tujuan pusat penyelidikan ini diwujudkan adalah untuk mengkaji kesesuaian tanaman dengan jenis tanah tempat tersebut. British telah merancang supaya koko ditanam seluas 6 ekar setiap tahun di Pahang Barat. Pemerhatian ekologi telah dibuat di stesen ini, iaitu untuk melihat interaksi antara pokok hutan dengan tumbesaran pokok koko. Beberapa spesies pokok hutan telah dikenal pasti sesuai ditanam bersama dengan pokok koko (Kementerian Pertanian Malaysia, 1953).

Stesen-stesen yang dibina ini telah melibatkan kos perbelanjaan sebanyak \$126,500 pada tahun 1954, manakala tahun 1955 iaitu sebanyak \$150,000 dan pada tahun 1956 sebanyak \$23,000. Pada tahun 1954, perbelanjaan bagi kos penyelenggaraan tapak koko yang sedia ada ialah di Serdang sebanyak \$35,000, Jerangau sebanyak \$14,500, Gajah Mati \$5,000, Ayer Itam, Penang sebanyak \$750, Perak sebanyak \$2,500, Pahang sebanyak \$3,000 dan Johor sebanyak \$5,000. Jabatan Kolonial dan Dana Kebajikan telah memberikan wang sebanyak \$300,000 untuk dana penyelidikan penanaman koko di Tanah Melayu. Ini kerana hasil penyelidikan yang dijalankan di Serdang menunjukkan hasil yang mengagumkan dan menunjukkan potensi bahawa tanaman koko boleh dimajukan di Tanah Melayu termasuk Pahang Barat. Hal ini menunjukkan bahawa kerajaan British sanggup mengeluarkan perbelanjaan yang besar untuk memastikan tanaman ini dapat ditanam dengan jayanya dan menjadikan tanaman ini pertanian komersil negara yang menguntungkan ("Growing cocoa", 1955).

Menjual anak benih koko dengan harga ekonomi

British juga membekalkan anak benih dan peralatan menanam koko tetapi tidak diberikan secara percuma kepada pekebun koko. British membantu dengan menjualnya dengan harga yang berpatutan. Ini kerana British ingin menggalakkan petani supaya terlibat dalam penanaman koko. Anak benih koko hanya dibekalkan dengan bayaran harga ekonomi, iaitu \$1.50 sepokok (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955).

Khidmat Nasihat

Pejabat Tanaman di bawah kerajaan British berperanan memberi nasihat terutama sekali berkaitan dengan cara penanaman dan penjagaan koko serta pemasaran koko. Selain itu, British juga berpendapat bahawa pekebun koko perlu mendapat nasihat daripada peniaga-peniaga yang mahir dalam jualan koko tentang pengelasan dagangan mengikut pasaran dunia bagi memudahkan pekebun koko untuk memasarkan hasil koko mereka dengan mudah dan mengikut gred yang telah ditetapkan. Tujuan British melibatkan diri dalam perniagaan koko di Pahang Barat ialah kerana ingin menyediakan koko yang bermutu dan terbaik. Bantuan teknikal juga telah disediakan dan diletakkan di bawah pentadbiran pegawai pertanian negeri. Pengarah Jabatan Pertanian berperanan membantu memberi nasihat dan membimbing petani yang terlibat dalam skim perintis tentang cara menjaga pokok koko dan pembajaan. Kawasan Skim Perintis diuruskan dan dipantau oleh Jabatan Pertanian sehingga kawasan tersebut menjadi kawasan tanaman yang produktif. Petani yang terlibat di dalam skim ini adalah terdiri daripada pekebun kecil. Contohnya, pihak British telah memberi khidmat nasihat kepada pekebun kecil yang terlibat dalam penanaman koko di Kampung Awah, Temerloh supaya mereka mahir dalam selok-belok penanaman koko (Jabatan Pertanian Malaysia, 1956).

Mengeluarkan Risalah tentang Panduan Cara-cara Menanam Koko

Jabatan Pertanian telah mengeluarkan risalah mengenai panduan cara-cara menanam koko dengan betul dan cara-cara pengeringan biji koko. Risalah ini dibuat dalam dua bahasa, iaitu bahasa Inggeris dan bahasa Melayu dalam tulisan rumi. Bahasa Inggeris diterbitkan sebagai panduan bagi Pejabat Pertanian dan pengurus estet. Manakala risalah bahasa Melayu dalam tulisan rumi diterbitkan untuk panduan pekebun kecil (Jabatan Pertanian Malaysia, 1956). Risalah ini diterbitkan meliputi perkara-perkara am secara ringkas berkaitan penanaman koko dan pengeringan biji koko. Sekiranya pekebun ingin mendapatkan maklumat lanjut dan nasihat berkenaan dengan pokok koko dan kebun-kebun koko, mereka perlu berjumpa dan berunding dengan pegawai tanaman (Department of Agriculture Federation of Malaya, 1955).

Khidmat Latihan

British juga memberi bantuan dengan memberi khidmat latihan melalui lawatan ke Jerangau, Terengganu. Jabatan Pertanian Pahang pernah menghantar tiga orang pembantu pejabat pertanian untuk mendapat pengetahuan dengan lebih lanjut tentang cara tanaman koko diusahakan supaya dapat diaplikasikan di kawasan tanaman koko di Pahang Barat. Mereka yang terlibat ialah Che' Halip bin Aziz, Che' Wan Mokhtar bin Wan Mohamad dan Che' Osman bin Haji Hamid daripada Temerloh. Mereka dibayar gaji sebanyak \$3/- sehari. Mereka juga diajar dan dilatih seperti buruh di Jerangau. Tempat tinggal mereka turut disediakan. Menurut fail yang diperolehi dari Arkib Negara yang bertajuk *Cocoa Planting Co-operative Society* (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1954) menjelaskan bahawa tujuan latihan adalah untuk mendapatkan pengetahuan tentang ilmu dan kemahiran pelatih-pelatih membuat pekerjaan di tempat percubaan kerana di situ tanaman koko telah berjaya diusahakan. Lawatan itu dibuat bersama-sama dengan wakil Malayan Cocoa Limited yang tercatat dalam *Report of the Cocoa Working Party* (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1954).

Pemberian Lesen

British juga menyediakan perkhidmatan lesen pembelian dan jualan koko. Peniaga-peniaga yang membeli koko dari pekebun-pekebun kecil perlu mempunyai lesen dan mendapatkannya daripada badan pengeluaran lesen (*licensing board*). Pemberian lesen oleh pihak British adalah berdasarkan syarat bahawa bangunan tersebut sesuai untuk menyimpan koko. Tugas badan perlesenan ialah melakukan pemeriksaan kelayakan terhadap gudang mereka yang memohon lesen untuk membeli koko. Bahagian Pemeriksaan Pejabat Tanaman akan memeriksa dan memberi kebenaran kepada semua pengusaha koko supaya memastikan gedung mempunyai jalan-jalan angin yang bersesuaian, bebas daripada binatang-binatang kecil seperti kutu dan lain-lain, atap yang cukup elok menahan hujan, dinding yang tidak retak atau pangkin yang jarang lantainya. Wakil-wakil pemborong koko akan mengatur koko-koko mengikut gred dan akan dihantar ke pelabuhan. Hal ini dapat mengurangkan masalah koko yang tidak bermutu (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955).

Peniaga-peniaga koko yang mempunyai lesen untuk membeli koko dibenarkan membeli biji-biji koko, sama ada yang basah dan belum berperam atau kering dan yang telah diperam. Bagi peniaga-peniaga yang membeli buah koko yang basah dan belum berperam, mereka perlu mengambil lesen untuk “mengeringkan koko”. Lesen tersebut diberikan selepas pemeriksaan terhadap gudang selesai dijalankan kerana gudang tersebut perlu memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan untuk mendapatkan lesen bagi mengeringkan koko. Pekebun-pekebun kecil koko yang tinggal di kampung-kampung menjual dagangan koko mereka kepada peniaga-peniaga di pekan. Peniaga-peniaga koko di pekan akan menjual koko yang dibelinya itu kepada pengirim-pengirim dagangan ke luar negeri di pelabuhan negeri. Pekerjaan mengelas koko akan dibuat di pelabuhan dan dieksport ke luar negeri (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955).

Penubuhan Lembaga Mengelas Dagangan Koko

Lembaga Mengelas Dagangan Koko Keluar Negeri yang dibentuk bertanggungjawab mengawasi lesen-lesen saudagar yang mengirim koko keluar negeri, melakukan pemeriksaan ke atas bangunan-bangunan gedung menyimpan koko di pelabuhan-pelabuhan dan melihat koko bagi dagangan keluar negeri dikelas di dalam kelas-kelasnya mengikut seperti yang ditetapkan undang-undang yang telah dipersetujui antara kerajaan Persekutuan Tanah Melayu dan Singapura. Penerangan tentang cara pengelasan koko telah diberi oleh pegawai Lembaga Mengelas Dagangan Koko Keluar Negeri kepada peniaga koko yang ingin mengesport koko keluar negeri. Lembaga ini diletakkan di bawah pentadbiran kerajaan (Federal Secretariat, 1949).

Buah koko di Pahang Barat yang digredkan akan dihantar ke pelabuhan Singapura sebelum dieksport ke luar negara. Pekebun kecil telah menjual hasil kepada peniaga-peniaga di Pengelasan gred terhadap koko yang dieksport adalah sangat penting untuk memastikan buah koko Pahang Barat yang dijual adalah berkualiti berbanding dengan koko negara lain kerana terdapat negara lain seperti Indonesia yang juga menghantar koko mereka ke pelabuhan Singapura untuk dieksport ke luar negara tetapi tidak mengelaskan koko mereka. Hal ini menyebabkan hasil jualan koko Pahang Barat mendapat tempat di pasaran kerana menjual koko yang berkualiti berbanding Indonesia. Selain itu, Singapura dengan Persekutuan Tanah Melayu telah mengadakan kerjasama dalam mewujudkan undang-undang perdagangan koko. Peniaga-peniaga yang mengirim dagangan koko ke luar negeri dan penanam-penanam koko dalam Persekutuan Tanah Melayu sama ada pekebun-pekebun besar atau pekebun-pekebun kecil akan mendapat pelbagai faedah dengan mewujudkan sistem pengelasan koko kerana memudahkan buah koko Pahang Barat terjual di pasaran (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955).

Lembaga Pemasaran Negeri

Lembaga Pemasaran Negeri mengawal harga koko dan kualiti koko. Kewujudan Lembaga Pemasaran Negeri telah menggalakkan lagi penanaman koko secara besar-besaran (Kementerian Pertanian Malaysia, 1954a). Pekebun kecil digalakkan menjual hasil koko kepada pusat pemprosesan seperti estet besar yang menjual kepada ejen pemprosesan yang telah diiktiraf dan dilatih oleh Jabatan

Pertanian. Selain itu, pekebun kecil juga boleh memasarkan hasil koko melalui Jabatan Pertanian atau syarikat Harrison & Crosfields (Rural and Industrial Development Authority, 1957).

Dasar Badan Penjual Koko (Cocoa Marketing Board) telah menetapkan harga jualan koko di pasaran bagi pekebun-pekebun kecil pada setiap musim jualan koko. Hal ini dapat mengelakkan peniaga-peniaga yang mengambil koko daripada pekebun kecil mengambil kesempatan dengan meletakkan harga yang rendah berbanding dengan harga yang dijual di pasaran. Di Pahang Barat, kebanyakan dagangan koko dikeluarkan oleh pekebun-pekebun besar dan dikelolakan oleh satu perwakilan yang menjual koko mengikut harga pasaran dunia (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955)

Penubuhan Tanah Rancangan Koko

Banyak tapak-tapak ujian menanam koko didirikan berdekatan dengan kampung yang masyarakatnya majoriti terdiri daripada kaum Melayu. Contohnya, Kampung Awah, Temerloh di wilayah Pahang Barat. Hal ini memudahkan penduduk kampung untuk menyertai rancangan menanam koko dan menjadi pekebun-pekebun kecil. Selain itu, ia memberi peluang penduduk kampung untuk mendapatkan sumber pendapatan (Jabatan Pertanian Malaysia, 1955). Pusat penapaian koko juga turut didirikan untuk memberi bimbingan dan latihan kepada penanam koko secara kecil-kecilan tentang cara-cara persediaan penapaian biji koko untuk dijual (Malayan Union Secretariat, 1946)

Sekolah Pertanian

Sekolah Latihan Pertanian adalah sekolah yang penting kepada masyarakat ketika itu kerana dapat memperbaiki taraf hidup mereka, iaitu dengan mengajar mereka kemahiran menanam hasil pertanian termasuk koko. Pada tahun 1940, guru-guru di sekolah Pertanian di Serdang dilatih selama setahun untuk mempelajari bidang pertanian termasuk penanaman koko. Kemudian guru-guru akan dihantar mengajar di kawasan sekitar kampung yang terpilih dan terpencil iaitu di Perak dan Pahang. Banyak usaha yang dilakukan oleh Pengarah Pertanian Malaya dan pejabat Lapangan Eropah untuk memperkenalkan subjek pertanian. Pendidikan di Kolej Latihan Sultan Idris banyak mengajar mengenai bidang pertanian. Kebanyakan guru ini terdiri dalam kalangan orang Melayu. Guru-guru Pendidikan di Kolej Latihan Sultan Idris diajar untuk berkebum supaya mereka lebih mahir dalam pertanian. Hal ini memudahkan kerajaan British dalam membimbing orang Melayu menanam tanaman pertanian seperti koko dengan mendapat bimbingan daripada guru terlatih. Selain itu, mereka juga dapat belajar menguruskan kebun dengan baik tanpa bantuan daripada Jabatan Pertanian. Latihan pertanian telah diajarkan dalam sekolah vernakular Melayu. Pelajar juga diajar tentang tanaman dan alam semula jadi serta cara berkebum untuk menarik minat pelajar dalam bidang pertanian. Sekolah pertanian yang dibuka di Pahang pada tahun 1954 ialah di Temerloh dan Pekan (Federated Malay State, 1939).

Pusat Latihan Pertanian Luar Bandar

Pusat latihan pertanian telah dibiayai oleh RIDA di bawah Jabatan Pertanian. Pusat Latihan ini telah ditubuhkan di Pahang Barat iaitu di Pekan. Selain itu, di Bukit Temiang, Perlis, Gajah Mati di Kedah, Bukit Mertajam, Pulau Pinang, Degong, Perak, Cheras, Selangor, Chembong, Negeri Sembilan, Sungai Udang di Melaka, Ayer Hitam, Johor, Ajil, Terengganu dan Kota Bharu, Kelantan. Di Pekan, silibus pembelajaran mereka adalah mengenai percubaan tanaman di kawasan tertentu, jenis tanah, penyelenggaraan dan secara umum mengenai tanaman koko (Federated Malay State, 1939).

Penubuhan RIDA

Penubuhan RIDA (Lembaga Kemajuan Kampung dan Perusahaan) pada tahun 1950 yang bertanggungjawab membantu pekebun kecil di dalam memberi kemudahan kepada pekebun kecil dan peladang. Di antaranya, mereka membantu pekebun dan peladang koko untuk mendapatkan tanah

untuk menanam koko iaitu melalui cara bayaran ansuran atau menyewa tanah sehingga mereka memperoleh geran tanah tersebut. RIDA memberikan insentif bantuan penuh dalam melindungi tanah yang diusahakan pekebun kecil dan peladang dalam penanaman koko dan menyediakan kos barang tanaman serta khidmat nasihat penjagaan tanaman koko sehingga hasil matang. Bantuan RIDA diberikan kepada pekebun kecil dan pemilik ladang kecil bagi memastikan keuntungan akan diperoleh hasil daripada jualan koko ("Growing cocoa", 1955). RIDA juga berperanan dalam menyediakan pusat mengeringkan koko dan menguruskan pertubuhan yang menjual koko (Jabatan Pertanian Malaysia, 1956).

Kesan Penglibatan British dalam Penanaman Koko di Pahang Barat

Penglibatan British dalam penanaman koko di Pahang Barat telah menyebabkan tanaman ini berkembang dengan baik dengan pertambahan kawasan tanaman kerana potensi yang baik untuk diusahakan di Pahang Barat. Kawasan percubaan tanaman koko telah dibuka di Temerloh, Pahang pada tahun 1938, iaitu di Plot B iaitu dengan tanaman anak pokok sebanyak 29 pokok. Manakala tahun 1940 ditanam sebanyak 379 pokok koko di Plot F. Pada tahun 1946 dan 1947 pokok berbuah lebat tetapi telah dirosakkan oleh haiwan perosak seperti tupai, tikus dan *helopeltis* (Jabatan Pertanian Malaysia, 1956).

Di Stesen Pertanian Temerloh, terdapat 172 pokok koko besar dan 408 pokok koko kecil hidup dengan baik. Sebanyak 172 pokok itu telah ditanam pada tahun 1936 dan sebahagiannya tahun 1940 telah mengeluarkan buah. Manakala, 408 pokok kecil belum matang telah ditanam pada tahun 1946. Hasil buah yang banyak telah diperolehi pada tahun 1948 (Jabatan Pertanian Pahang, 1947).

Jadual 1: Bekalan Anak Benih Koko di Kuala Lipis pada Tahun 1949

No. Pokok.	No. of Pods
41	5
20	1
42	3
3	1
Total	10

Sumber: Jabatan Pertanian Pahang (1947)

Jadual 1 menunjukkan bahawa bekalan anak benih koko di Kuala Lipis pada tahun 1949 ialah 10 biji buah koko. Bekalan anak benih ini dibekalkan oleh Pejabat Pertanian. Biji benih ini diberi sedikit bagi menambah bilangan anak pokok koko yang sedia ada.

Jadual 2: Hasil Pengeluaran Koko di Temerloh pada Tahun 1950

Bulan	Hasil Pengeluaran Koko (biji)
Januari	200
Februari	150
Mac	100
April	80
Mei	50

Sumber: Jabatan Pertanian Pahang (1947)

Berdasarkan Jadual 2, Stesen Pertanian Temerloh telah mengeluarkan hasil koko pada tahun 1950 sebanyak 580 biji koko bermula pada bulan Januari hingga bulan Mei. Pada bulan Januari jumlah pengeluaran koko ialah sebanyak 200 biji koko, manakala pada bulan Februari jumlah pengeluaran

koko ialah sebanyak 150 biji, bulan Mac jumlah pengeluaran koko ialah sebanyak 100 biji, bulan April ialah sebanyak 80 biji dan Mei sebanyak 50 biji.

Pada tahun 1953, Stesen Pertanian di Kuala Lipis ditanam dengan tanaman koko jenis *Amelonado* dengan keluasan sebanyak 1.39 ekar. Hasil pengeluaran yang diperoleh daripada stesen tanaman koko ini pada tahun 1956 ialah sebanyak 2234 buah koko. Di Stesen Pertanian Pekan pula telah ditanam dengan tanaman jenis *Amelonado* pada tahun 1952, iaitu dengan keluasan 0.75 ekar. Hasil tanaman di stesen ini adalah sebanyak 71 buah koko. Tahun 1955 sebanyak 251 buah koko, 1956 sebanyak 551 buah koko dan pada tahun 1957 ialah sebanyak 2020 buah koko. Tanah yang terdapat di sini ialah jenis tanah liat alluvium. Koko telah ditanam bersama-sama dengan *manila hemp* dan durian (Jabatan Pertanian Pahang, 1947).

Stesen Pertanian Temerloh pula telah ditanam koko *Amelonado* pada tahun 1952, iaitu dengan keluasan 0.25 ekar. Di stesen ini telah ditanam koko berdekatan dengan sungai yang jenis alluvium dan ditanam berdekatan dengan pokok naungan seperti pokok pisang, manakala di blok I, Kampong Awah telah ditanam dengan berkeluasan sebanyak 8.0 ekar tanaman koko jenis *Amelonado* pada tahun 1954 (Jabatan Pertanian Pahang, 1947).

Pada tahun 1956, tanaman koko ditanam di Kampung Kepayang, Temerloh. Di blok II pula telah ditanam dengan tanaman koko jenis yang sama iaitu *Amelonado* iaitu pada tahun 1956 dengan keluasan sebanyak 5.0 ekar, manakala blok III pula telah ditanam pada tahun 1955 dengan keluasan 5.0 ekar dan blok IV pula telah ditanam pada tahun 1956 dengan tanaman koko dengan keluasan 0.50 ekar. Koko telah ditanam di kawasan tanah liat Kampung Bakah dan laterit (Jabatan Pertanian Pahang, 1947). Perkembangannya menunjukkan tanaman koko membesar dengan baik yang tercatat dalam fail bertajuk *West African Amelonado Seed Garden at Kampung Awah* (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1956).

Pada tahun 1956 juga Lembaga Pekerja Koko telah mencadangkan 3 skim perintis koko di kawasan Kampong Awah dan Bukit Goh, Pahang dan Jerangau, Terengganu (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1955). Tanah-tanah di kawasan ini didapati sesuai untuk tanaman koko. Kawasan ini melibatkan keluasan tanah sebanyak 150 ekar. Ladang koko tersebut diuruskan dengan menggaji pekebun yang berminat mengusahakan ladang koko tersebut sehingga mereka mampu untuk membuka ladang atau kebun kecil sendiri. Selain itu, mereka akan diberi bimbingan tentang cara penanaman koko. Pekebun yang ingin membuka kebun kecil atau ladang perlu membayar duit sewaan secara angsuran selama beberapa tahun sehingga langsi dan mendapat geran. Keluasan tanaman koko di Kampung Awah, Temerloh pada tahun 1957 ialah sebanyak 48 ekar (Rural and Industrial Development Authority, 1957). Ini kerana pemerintah melihat kejayaan tanaman koko yang diusahakan telah membuahkan hasil yang menguntungkan.

Di Pahang Barat, rancangan tanah yang dijadikan kawasan penanaman koko ialah di Kampung Awah, Temerloh dan Maran. Menurut catatan yang terdapat dalam fail *Report of the Cocoa Working Party* (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1954), menjelaskan bahawa kawasan ini sangat sesuai untuk penanaman koko dan keluasannya ialah sebanyak 100 ekar. Pokok koko mudah hidup di kawasan tanah hutan yang terdiri daripada tanah granit dan gunung berapi

Penanaman koko secara komersil telah diletakkan di bawah *Malayan Cocoa Ltd.* dengan kerjasama kewangan daripada *Colonial Development Corporation*, *Cadbury Bros. Ltd.* dan *Harrisons & Crossfield*. Syarikat *Harrisons & Crossfield* menjadi pelabur utama bagi penanaman koko di Kampung Awah, Temerloh (Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang, 1955). Usaha penanaman koko pertama oleh sektor swasta telah dimulakan oleh *Malayan Cocoa Limited*, usaha sama antara *Harrisons & Crossfields*, syarikat pembangunan *Cadbury Brothers* dan *Komanwel* (Federal Secretariat, 1949).

Perolehan hasil koko pada tahun 1937 ialah sebanyak 200-pound seekar pada tahun ke-5 penanaman koko di Pahang Barat dan beransur-ansur bertambah sehingga 1,000-pound pada tahun

yang ke-10, iaitu tahun 1947. Taksiran harga jualan ialah \$1 sepound. Hasil yang akan diperoleh daripada 4 ekar pada tahun 1937 ialah kira-kira 800-pound atau \$800 (Federal Secretariat, 1949).

Kesimpulan

Kesimpulannya, tanaman koko yang diperkenalkan oleh British telah melalui beberapa fasa tanaman dengan beberapa kali percubaan di stesen penyelidikan pertanian. Setelah mendapat hasil kajian yang menunjukkan perkembangan yang positif menyebabkan tanaman ini dijadikan sebagai tanaman komersil. Hal ini juga didorong dengan kenaikan harga di pasaran dunia, iklim, keadaan geografi serta kesuburan tanah yang sesuai untuk tanaman koko yang menyebabkan kerajaan British menggalakkan petani untuk meningkatkan hasil pendapatan melalui penanaman dan perusahaan koko. Perkembangan tanaman koko semakin baik apabila ramai petani terlibat dalam perusahaan tanaman koko. Hal ini telah memberi sumbangan yang besar kepada keseluruhan pembangunan Pahang Barat. Kemajuan pertanian bukan sahaja telah mengubah corak guna tanah dan kepelbagaian pengeluaran pertanian tetapi juga memberi kesan kepada aspek ekonomi, politik dan sosial di Pahang Barat. Keseluruhannya, pembangunan sektor pertanian tanaman koko mempunyai prospek dan potensi yang amat luas untuk dimajukan ekoran kesan sumbangan dan peranan yang dimainkan oleh pihak British dalam memperkembangkan tanaman ini di Pahang Barat.

Rujukan

- Department of Agriculture Federation of Malaya. (1955). *Koko, risalah No. 40 – 1956*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Federated Malay State. (1939). *Report of meeting of officers of the Agricultural and Education Department held to discuss proposals in Mr. Cheeseman's "Report on Vocational Education in Malaya" and proposal to send a Malay school teacher to the School of Agriculture Serdang, in 1940*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Federal Secretariat. (1949). *Alienation of land in Terengganu for the cultivation of cocoa*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Growing Cocoa. (1955, August 04). *Malay Mail*, p. 1.
- Jabatan Pertanian Pahang. (1947). *Planting of cocoa at the Agricultural Station, Temerloh*. Kuantan: Government Printing Office.
- Jabatan Pertanian Malaysia. (1954). *Cocoa cultivation*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Jabatan Pertanian Malaysia. (1955). *Penyata daripada Lembaga Pekerja yang ditubuhkan untuk menyelidik cara yang boleh memajukan satu perusahaan koko di dalam Persekutuan Tanah Melayu- 1955*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Jabatan Pertanian Malaysia. (1956). *Report of cocoa working party*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Jin-Bee, O. (1979). *Semenanjung Malaysia*. Kuala Lumpur: Longman Sdn. Bhd.
- Kaur, A. (1995). The origins of cocoa cultivation in Malaysia. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 68(1), 268.
- Kementerian Pertanian Malaysia. (1953). *C.D. & W funds development of cocoa industry in Malaya*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Kementerian Pertanian Malaysia. (1954a). *Establishment of a cocoa industry in Malaya*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Kementerian Pertanian Malaysia. (1954b). *Synthetic cocoa*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Kementerian Pertanian Malaysia. (1955). *Cocoa publicity*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Malayan Union Secretariat. (1946). *Experimentation with cocoa in Malaya*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Othman, A. S. (1993). *Pengeluaran koko di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Rural and Industrial Development Authority. (1957). *Cocoa pilot project Kampung Awah Temerloh Pahang, scheme No 375/57*. Kuala Lumpur: Government Printing Office.
- Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang. (1954). *Cocoa planting cooperative society*. Kuantan: Government Printing Office.
- Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang. (1954). *Report of the cocoa working party (Pejabat Pertanian Pahang 1946-1954)*. Kuantan: Government Printing Office.
- Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang. (1955). *Report of the cocoa working party*. Kuantan: Government Printing Office.
- Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang. (1956). *West African Amelonado seed garden at Kampung Awah*. Kuantan: Government Printing Office.
- Selvadurai, S. (1978). *Pertanian di Semenanjung Malaysia*. Kuala Lumpur: Kementerian Pertanian Malaysia.
- The prospects for cocoa growing in Malaya. (1955, August 05). *Straits Times*, p. 5.